

ÅKLAGARMYNDIGHETEN
Rättsavdelningen

Byråchefen Eva Bloch

Svarsskrivelse

Datum
2022-08-15

Ert datum
2022-08-05

Sida 1 (5)

Dnr
AMR-5660-22

Er beteckning
B 5232-22

HÖGSTA DOMSTOLEN

R 12

INKOM: 2022-08-15
MÅLNR: B 5232-22
AKTBIL: 5

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 Stockholm

Tina Lindberg ./ riksåklagaren ang. falsk tillvitelse m.m.

(Hovrätten för Nedre Norrlands dom den 7 juli 2022 i mål B 839-22)

Högsta domstolen har förelagt riksåklagaren att svara på Tina Lindbergs överklagande. Följande anför.

Min inställning

Jag bestrider ändring av hovrättens dom, men motsätter mig inte att prövningstillstånd meddelas.

Bakgrund

Tina Lindberg åtalades för falsk tillvitelse enligt följande, i hovrätten justerade, gärningsbeskrivning.

Tina Lindberg har hos polismyndigheten påstått besvärande omständighet eller förnekat friande eller mildrande omständighet.

Tina Lindberg har i polisförhör felaktigt uppgett att Carl Åhström våldtagit henne i en bostad i Andersberg mellan den 9-10 april 2021, att det skedde på kamratens säng medan kamraterna befann sig i ett annat rum, att kamraterna och Carl Åhström efteråt sov över i bostaden, att hon inte vågade berätta för kamraterna vad som hade hänt när Carl Åhström fortfarande var kvar i bostaden men att hon gråtande på morgonen efter när han åkt därifrån berättade för kamraterna och att kamraterna då tröstade henne samt att hon frågade kamraterna om de hade hört någonting vilket de besvarat nekande.

Detta har bidragit till att Åhström anhölls den 12 april 2021 kl. 02.24 och satt anhållen till den 13 april 2021 kl. 12.02.

Det hände mellan den 9-11 april och den 12-13 april inom i Skutskär och Gävle kommun, Gävleborgs län. Tina Lindberg begick gärningen med uppsåt.

Hovrätten dömde, med ändring av tingsrättens tidigare friande dom, Tina Lindberg för falsk tillvitelse, dock endast genom att hon påstått besvärande omständigheter i enlighet med åklagarens justerade gärningsbeskrivning. Påföljden bestämdes, med tillämpning av 29 kap. 7 § brottsbalken, till ungdomstjänst 35 timmar.

Överklagandet

Tina Lindberg har yrkat att Högsta domstolen ska ogilla åtalet samt befria henne från skadeståndsskyldighet och skyldighet att betala avgift till brottsofferfonden.

Som skäl för prövningstillstånd har hon gjort gällande att det saknas ledning i förarbeten och praxis om vilka omständigheter som kan anses vara besvärande och föranleda straffansvar, hur straffvärdet i dessa situationer ska bedömas och i vilka fall en falsk tillvitelse kan anses utgöra ringa brott. Högsta domstolen bör även, enligt överklagandet, klargöra om den aktuella situationen innebär en så allvarlig kränkning av målsäganden att ersättning ska betalas ut.

Grunderna för min inställning

För falsk tillvitelse döms, enligt 15 kap. 7 § första stycket brottsbalken i den lydelse som gällde vid tidpunkten för nu åtalad gärning, den som, i annat fall än som avses i 6 §, hos åklagare, Polismyndigheten eller annan myndighet sanningslöst tillvitar någon annan en brottslig gärning, påstår besvärande omständighet eller förnekar friande eller mildrande omständighet, om myndigheten ska ta upp anmälan i sådan sak.

Brottet är indelat i två grader. För brott av normalgraden döms till fängelse i högst två år. Om brottet är ringa döms till böter eller fängelse i högst sex månader.

Om gärningspersonen inte insåg men hade skälig anledning att anta, att utsagan var sanningslös, döms, enligt andra stycket, för vårdslös tillvitelse till böter eller fängelse i högst sex månader.

Kriminaliseringen av falsk tillvitelse är subsidiär till falsk angivelse. Till skillnad från falsk eller obefogad angivelse krävs inte att den som brottet är riktat mot är oskyldig. Ansvar för falsk tillvitelse kräver inte heller att en begäran om åtal följer av utsagan. Att lämna osanna uppgifter i syfte att trakassera någon kan alltså utgöra falsk tillvitelse. (SOU 1944:69 s. 335 och Magnus Ulväng m.fl., Brotten mot allmänheten och staten, 2 uppl., 2014, s. 157.)

När det gäller kravet på uppgifternas innehåll – dvs. brottslig gärning, påstående om besvärande omständighet eller förnekande av friande eller mildrande omständighet – innebär det att ansvar inte gäller för osanna uppgifter som är positiva för en brottsling (prop. 1948:80 s. 264 f. och NJA 2019 s 294).

Med ”brottslig gärning” avses en straffbar gärning (1 kap. 1 § brottsbalken). Att förutsättningar saknas för att döma till straff, t.ex. för att brottet är preskriberat eller då beskyllningen riktar sig mot någon som är under 15 år, utesluter inte ansvar.

Men ”besvärande omständighet” kan t.ex. avses den situationen att någon, i samband med att han eller hon grips eller anhålls, förnekar brott men anger en

annan verklig persons namn. Den, vars namn har använts, anses då kunna bli belastad med uppgifterna. (Prop. 2021/22:186 s. 72 samt NJA 1994 s. 518 och NJA 1962 s. 349.)

Att ”förneka friande eller mildrande omständigheter” om annans brott avser inte ren underlåtenhet att, vid kontakter med berörda myndigheter, ange en omständighet som är till fördel för en misstänkt. Att tåga om en friande eller mildrande omständighet faller utanför det straffbara området (Agneta Bäcklund m.fl., Brottsbalken, En kommentar, Juno version 17, kommentaren till 15 kap. 7 §). Att uttryckligen förneka en sådan omständighet kan dock anses som falsk tillvitelse. Även ett förnekande som indirekt innebär att annan beskylls för brott kan anses som falsk tillvitelse. (Magnus Ulväng m.fl., a.a., s. 159.)

Kravet på att uppgifterna ska vara sanningslösa innebär inte att den som tillvitelsen riktar sig mot måste vara oskyldig till brott. Det krävs heller inte att det, genom det sanningslösa påståendet, uppstår någon fara för att myndigheten till vilken den lämnas ska vilseledas. Uppgifter som är sanna, men som avser omständigheter som har arrangerats i vilseledande syfte, faller utanför bestämmelsen. Sådana fall kan dock aktualisera straffansvar för bevisförvanskning enligt 15 kap. 8 § BrB. (SOU 1944:69 s. 337 och 338.)

Att myndigheten som tar emot uppgifterna inte vidtar någon åtgärd till följd av tillvitelsen utesluter inte straffansvar för uppgiftslämnaren (Agneta Bäcklund m.fl., Brottsbalken, En kommentar, Juno version 17, kommentaren till 15 kap. 7 §). Straffansvar gäller inte, precis som vid falsk angivelse, när uppgiften riktar sig mot uppgiftslämnaren själv. Om uppgiften som någon lämnar om sig själv är felaktig och innehåller uppgift om annan kan det dock anses som falsk tillvitelse.

Det saknas uttalanden i författning, förarbeten eller praxis om när falsk tillvitelse är att betrakta som *ringa brott*. Vid bedömningen bör rimligen sådana omständigheter beaktas som hur allvarligt det brott är som tillvitas annan och motivet bakom gärningen (se Josef Zila, Brottsbalken, kommentaren till 15 kap. 7 §, Lexino, 2020-08-24 [JUNO] och NJA 1962 s 349).

Den 1 juli 2022 trädde lagändringar i kraft som innebar att skärpta straffskalor samt egna brottsbeteckningar för ringa och grova brott infördes för falsk tillvitelse i brottsbalken. Det straffbara området för falsk angivelse och falsk tillvitelse är dock oförändrat även efter lagändringarna. (Prop. 2021/22:186.)

Min bedömning

De uppgifter som Tina Lindberg, enligt vad som anges i gärningspåståendet, har lämnat hos Polismyndigheten om att Carl Åhström har våldtagit henne i en viss angiven bostad och med vissa personer närvarande i bostaden innebär att hon har låtit Carl Åhström framstå som misstänkt för ett allvarligt brott. Att så varit fallet måste hon ha insett. Det står klart att hon ljugit om flera detaljer kring den påstådda gärningen. Omständigheterna som följt av hennes uppgifter har

bedömts vara så besvärande för Carl Åhström att det har ansetts finnas tillräckliga skäl att anhålla honom och att hålla honom frihetsberövad i mer än ett dygn misstänkt för våldtäkt.

Oavsett vad som varit syftet med att lämna de osanna uppgifterna har Tina Lindberg, enligt min bedömning, vid angivna förhållanden påstått besvärande omständigheter på det sätt som förutsätts för straffansvar för falsk tillvitelse enligt 15 kap. 7 § brottsbalken. Hon ska därför, som hovrätten funnit, dömas till ansvar för detta brott.

De falska uppgifterna rör ett allvarligt sexualbrott. I likhet med hovrätten bedömer jag att brottet inte kan anses vara ringa.

Hovrättens domslut bör enligt min uppfattning stå fast.

Prövningstillstånd

Enligt 54 kap. 10 § första stycket 1 rättegångsbalken får prövningstillstånd meddelas om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen (prejudikatdispens). För att bevilja prövning enligt denna punkt krävs alltså att ett avgörande av Högsta domstolen blir av generell betydelse för bedömningen av framtida mål som innehåller liknande frågeställningar. Den enskildes intresse av att få till stånd en prövning i Högsta domstolen kan inte föranleda prövningstillstånd på denna grund.

Vare sig förarbeten eller hovrättspraxis ger närmare vägledning om hur rekvisitet ”besvärande omständigheter” i 15 kap. 7 § brottsbalken ska förstås. Högsta domstolen har i två fall prövat frågan om straffansvar för falsk tillvitelse då det varit frågan om påstående om besvärande omständigheter (NJA 1994 s. 518 och NJA 1962 s. 349). Båda fallen har gällt situationen att den misstänkte har uppgett en annan persons identitet samtidigt som han förnekat brott. I doktrinen refereras, utan vidare kommentarer, dessa avgöranden som exempel på vad som kan utgöra påstående om besvärande omständigheter vid falsk tillvitelse.

På motsvarande sätt saknas det uttrycklig vägledning i författning, förarbeten eller praxis om när falsk tillvitelse är att betrakta som ringa brott.

Rättsläget är därför delvis oklart när det gäller avgränsningen av det straffbara området för falsk tillvitelse och i fråga om gradindelningen.

Det typiska åtalet om falsk tillvitelse avser visserligen situationen att den tilltalade har sanningslöst tillvitat någon annan en brottslig gärning. Åtal som avser påstående om besvärande omständigheter tycks sällan förekomma i praktiken. Enligt besked från Åklagarmyndighetens Utvecklingscentrum har det inte heller ställts några frågor från den operativa åklagarverksamheten om de nämnda gränsdragnings- eller rubriceringsfrågorna.

Trots att det praktiska behovet av vägledning alltså i nuläget tycks vara begränsat är rättsläget oklart när det gäller var gränsen ska gå för straffbarhet enligt 15 kap. 7 § brottsbalken i de fall ett åtal avser påstående om besvärande omständigheter och även beträffande vilka omständigheter som har betydelse vid bedömningar av om det kan vara frågan om ringa brott.

Behovet av vägledning för framtiden påverkas även av den bedömning som gjordes inför de lagändringar om möjligheten till strafflindring vid medverkan till utredning av annans brott som infördes den 1 juli 2022. I förarbetena uttalades att reformen skulle medföra en ökad benägenhet att lämna felaktiga uppgifter om att annan begått brott och att det därför är viktigt att det finns väl avvägda straffbestämmelser som tar sikte på sådana situationer (SOU 2021:35 s. 290 och prop. 2021/22:186 s. 74).

Jag motsätter mig därför inte att prövningstillstånd meddelas avseende de angivna frågorna.

Något självständigt skäl för prövningstillstånd i frågorna om straffvärde, påföljdsval (brottslighetens art) och kränkingsersättning vid falsk tillvitelse finns enligt min uppfattning inte (jfr NJA 2015 s. 1008).

Bevisuppgift och handläggning

Jag ber om att få återkomma med bevisuppgift och synpunkter på målets fortsatta handläggning för det fall Högsta domstolen skulle meddela prövningstillstånd i målet.

Katarina Johansson Welin

Eva Bloch

Kopia till:

Utvecklingscentrum.

Åklagarkammaren i Gävle (AM-125195-21).

Kammaråklagaren Joakim Johansson.